

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER'İN KÜRESEL GÜVENLİKTEKİ ROLÜ VE ÇEVRE GÜVENLİĞİ BAĞLAMINDA KARADENİZ HAVZASINDAKİ FAALİYETLERİ

Bilal KARABULUT*

ÖZET

Uluslararası barış ve güvenliği koruma ve sürdürme girişimleri, tarihin her döneminde çeşitli araçlarla elde edilmeye çalışılan en öncelikli küresel değer olmuştur. Bu bağlamda tarihsel süreçte çok sayıda uluslararası andlaşma imzalanmış, yine çok sayıda bölgesel ya da küresel ittifaklara gidilmiştir. Fakat tüm bu çabalar göreceli olarak başarısız olmuştur. Zira devletlerin kendi ulusal çıkarlarını küresel barıştan daha öncelikli bir konuma koymaları tüm bu barış ve güvenlik ideallerini boşa çıkarmıştır. İşte Birleşmiş Milletler insanoğlunun barış ve güvenlik idealinin en geniş kapsamlı kurumsal yapılanmasıdır. Bu devasa örgütün uluslararası barış ve güvenliği ne kadar sağladığı? Örgütün objektif kriterler üzerinden mi yoksa güçlü üyelerinin ulusal çıkarları doğrultusunda mı yönetildiği? Ve son olarak Birleşmiş Milletler'in geleceğinin ne olacağı cevap vermesi pek de kolay olmayan ciddi sorunlardır. Güvenliğin genişleme ve derinleşme sürecinde ortaya çıkan yeni tehditler, örgütün yükünü ve küresel sorumluluğunu daha da arttırmıştır. Bu bağlamda Birleşmiş Milletler'in reformu tartışmaları da kaçınılmaz bir şekilde daha sıklıkla dillendirilir hale gelmiştir. Karadeniz Havzası söz konusu olduğunda, özellikle son yıllarda Rusya'nın saldırgan politikaları dünyanın ilgisini bu bölgeye yöneltmesine sebep olmuştur. 2008 yılında yaşanan Rusya-Gürcistan Savaşı ve 2014 yılında patlak veren Ukrayna Krizi, Karadeniz havzasının güvenliği noktasında yaşanan önemli gelişmelerdir. Bu olaylar nedeniyle Birleşmiş Milletler'in Karadeniz havzasına olan ilgisi artmış ve bölgeye yönelik faaliyetlerini sıklaştırmıştır. Bölgenin geleceğinde Birleşmiş Milletler'in ne denli etkin bir rol oynayacağı ise şimdilik soru işaretidir. Bunun yanı sıra çevre güvenliği gibi yeni güvenlik alanlarında Karadeniz Havzası'nın Birleşmiş Milletler'in öncelikli ilgi alanlarından biri olması gerekmektedir. Zira bölge, çevresel tehditler noktasında belki de dünyadaki en korumasız alanlardan biridir. Hâlihazırda bölgenin çevre güvenliğinin sağlanması bağlamında oldukça geri planda duran Birleşmiş Milletler'in ilerleyen dönemlerde bu konuda nasıl bir tavır sergileyeceğini kestirebilmek ise oldukça zordur.

Anahtar Kelimeler: Birleşmiş Milletler, Karadeniz Havzası, Çevre Güvenliği, Küresel Barış, Güvenliğin Dönüşümü.

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü. bilalkarabulut@yahoo.co.uk

ABSTRACT

Throughout history, the effort to protect and sustain international peace and order through different methods has been the first priority global norm. For this purpose, many international treaties have been signed and many regional and global alliances have been formed. However, these efforts have been relatively unsuccessful. Prioritization by countries of their national interests over global peace has resulted in the failure of all peace and security ideals. In this respect, the UN became the most comprehensive structure for the ideal of peace and security in history. However, there are some important problems that are hard to resolve regarding UN activities: To what extent can this giant organization provide international security and peace? Does the UN function based on objective criteria or in the interests of powerful members? What will be the future of the UN? Emerging threats in the deepening and widening process of security have increased the workload as well as global responsibilities of the organization. This has resulted in increased discussions about the need for reforms in the UN. Russian offensive activities in the Black Sea Region resulted in the focusing of international attention on this region. The 2008 Russian-Georgian war and the 2014 Ukrainian crisis have been the most important security developments in the Black Sea Region. Because of these events, UN interest and activities in the Black Sea region have increased. The UN role for the future of the region remains a question-mark for now. However, emerging security issues such as environment security in the Black Sea Region should be one of the priorities of the UN because this region is one of the most unprotected areas against environmental threats. It is not easy to forecast the future attitude of the UN, which stays behind the scenes on the issue of environmental protection.

Keywords: United Nations, Black Sea Area, Environmental Security, Global Peace, Transformation of Security.

İdealist paradigmanın en temel tezlerinden biri uluslararası örgütler ve uluslararası hukuk kuralları marifetiyle küresel barış ve güvenliğin sağlanacağı yönündeydi. Bu teoriden esinlenen İngiltere ve Fransa'nın öncülüğünde, Birinci Dünya Savaşı sonrasında, Milletler Cemiyeti kurulmuştur. Fakat bu örgüt tam anlamıyla başarısız bir uluslararası örgüt örneği olarak ortaya çıkmıştır. Zira ne İkinci Dünya Savaşı'nın önüne geçebilmiş ne de iddia edildiği gibi küresel güvenliğin teminatı olabilmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nda yaşanan büyük yıkım, insanoğlunun bir daha böylesi bir felaketle karşılaşmaması için, daha savaş devam ederken, dönemin büyük güçlerini harekete geçirmiştir. Kuruluşu öncesinde çok sayıda görüşme ve toplantı yapılan Birleşmiş Milletler (BM), küresel barış ve güvenliğin teminatı olacak bir örgüt olarak tasarlanmış ve kurulmuştur. Fakat, Soğuk Savaş döneminde örgütün dönemin iki süper gücü ABD ve SSCB'nin oyun sahası olarak kullandıkları bir mekanizma olduğu gerçeği anlaşılmıştır. Örgüt her ne kadar dekolonizasyon süreçlerinde, insan hakları hukuku-

nun gelişmesinde, ekonomi ve çevre gibi alanlarda göreceli bir başarı yakalamış olsa da tüm bu çabalar, "örgütün beş büyük devletin" kontrolünde olduğu gerçeğini de değiştirmemiştir.

Günümüzde ise BM'nin bu görüntüsü değişmemiştir. Örgüt, bugün hemen her konuda küresel barış ve güvenliğin korunması adına faaliyetler yürütmekte, uzmanlık kuruluşları aracılığıyla kurduğu ağlarla dünya üzerindeki hemen her coğrafyada etkisini hissettirmektedir. Lakin tüm bu çabalar Güvenlik Konseyi ve veto gerçeğinin gölgesinde kalmaktadır. Zira, Güvenlik Konseyi'nin işleyiş mekanizması diğer dünya devletlerinin örgüte duyduğu güveni asgariye indirmektedir.

Bu kapsamda, çalışmada BM'nin güvenlik boyutu irdelenecek olup, doğal olarak genel bir çerçeve çizmeye çalışılacaktır. Zira, BM gibi devasa bir yapımanın güvenlik alanındaki tüm faaliyetlerini derinlemesine analiz edebilmek için belki ciltlerce kitap yazmakla mümkündür. Örneğin çevre güvenliği konusunda başlı başına bir kitabın konusu olabilir. Ya da örgütün sağlık güvenliği alanındaki faaliyetleri bu kapsamda değerlendirilebilir. Belki de en önemlisi örgütün kuvvet kullanma tekeli elinde bulundurması hasebiyle yüklenmiş olduğu askeri misyon başlı başına derinlemesine analiz edilmesi gereken bir konudur. Fakat, bu çalışma bilimsel ve metodolojik açıdan tek tek bu alanları irdelemek yerine örgütün güvenlik alanındaki küresel konumunun genel bir resmini ortaya koymayı amaçlamıştır. Bilimsel çerçeveyi daraltmak adına örgütün, Karadeniz havzasında, çevre güvenliği kapsamındaki faaliyetleri ise örnek olay olarak seçilmiştir.

Bu çerçevede çalışmanın birinci bölümünde BM'nin tarihsel, hukuksal ve kurumsal arka planı ortaya konmaya çalışılacaktır. Sonrasında BM'nin küresel güvenliğin korunmasındaki rolü irdelenecek olup, örgütün güvenliği yeniden düşünme sürecindeki adımları ele alınacaktır. Sonuç kısmında ise örgütün çevre güvenliği kapsamında Karadeniz havzasındaki faaliyetleri irdelenecektir.

Birleşmiş Milletler'in Tarihsel, Hukuksal ve Kurumsal Arka Planı

BM ifadesinin ilk resmi kullanımı dönemin Amerikan Başkanı Roosevelt ve İngiltere Başbakanı Winston Churchill'in görüşmeleri sonucunda ortaya çıkan Atlantik Şartı ile olmuştur. Ocak 1942'de, 26 devlet, BM Deklarasyonu'nun imzalamışlardır. 1944'de ise şimdiki beş daimi devletin dördünün (Çin, ABD, İngiltere ve SSCB) yetkilileri ABD'de, Dumbarton Oaks'da, bir araya gelerek örgütün yapısını belirlediler.(Griffiths ve O'Callaghan, 2003: 316) Sonrasında BM Şartı, 26 Haziran 1945 tarihinde, San Fransisco'da, Çin, Fransa, ABD, Sovyetler Birliği ve İngiltere başta olmak üzere 50 kurucu üyenin temsilcileri tarafından imzalanmıştır. Daha sonra Polonya'nın da katılımıyla bu rakam 51'e çıkmıştır. BM'nin resmi olarak kuruluş tarihi ise 24 Ekim 1945'dir (<http://www.un.org/en/aboutun/history/>).

BM Şartı; örgütün kurumsal yapılanması, prensipleri, işlev ve sorumluluk alanlarını düzenleyen 111 maddeden mürekkeptir.(Evans ve Newnham,

1998:551) BM'nin altı temel organı vardır. Bunlar; Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Ekonomik ve Sosyal Konsey, Vesayet Konseyi, Uluslararası Adalet Divanı ve Sekreteryaya. Bunun yanında 15 tane uzmanlık kuruluşu ve çok sayıda program ve komisyon BM çatısı altında faaliyetlerini sürdürmektedir (<http://www.un.org/en/aboutun/structure/index.shtml>).

Genel Kurul ana istişare organıdır. Tüm üye ülkelerin birer oy hakkı bulunan temsilcilerinden oluşur. Barış ve güvenlik, yeni üyelerin katılımı, bütçe gibi önemli konuları ilgilendiren kararlarda üçte iki çoğunluk gereklidir. Diğer konuları ilgilendiren kararlar salt çoğunlukla alınır. Genel Kurul'un Antlaşma'da belirtilen görev ve yetkileri şunlardır:

- Silahsızlanma ve silahların kontrolünü öngören düzenlemeler dâhil olmak üzere uluslararası barış ve güvenliğin korunmasına yönelik konuları ele almak ve tavsiye kararları vermek;

- Güvenlik Konseyi'nde ele alınan ihtilaflar ve konuları kapsamamak üzere Dünya barışı ile ilgili konularda oturumlar düzenlemek ve tavsiye kararları almak;

- Güvenlik Konseyi'nde ele alınan ihtilaflar ve konular hariç olmak üzere Antlaşma kapsamına giren konularda ve BM organlarının görev ve yetkilerini kapsayan başlıklarda oturumlar düzenlemek ve tavsiye kararları almak;

- Uluslararası siyasi işbirliğini, uluslararası hukukun geliştirilmesi ve tedvini, herkesi kapsayan temel insan hak ve özgürlüklerinin hayata geçirilmesi ve ekonomik, toplumsal, kültürel, eğitim, sağlık alanlarında uluslararası işbirliği sağlanması için çalışmalara başlamak ve tavsiyede bulunmak;

- Kökeni her ne olursa olsun milletlerarasındaki dostça ilişkileri bozacak herhangi bir sorunun barışçıl yolla çözülmesi konusunda tavsiyede bulunmak;

- Güvenlik Konseyi ve diğer BM organlarının vereceği raporları değerlendirmek;

- Güvenlik Konseyi'nin daimi olmayan üyelerini, Ekonomik ve Sosyal Konsey üyelerini ve Vesayet Konseyi'nin ek üyelerini (gerekli olmasında) seçmek, Güvenlik Konseyi ile birlikte Uluslararası Adalet Divanı Yargıçlarını seçmek ve Güvenlik Konseyi'nin tavsiyesi doğrultusunda Genel Sekreteri atamak (<http://www.unicankara.org.tr/today/1.html>).

Bu kurumlar arasında en öne çıkan ise Güvenlik Konseyi'dir. Zira uluslararası barış ve güvenliği koruma noktasında örgütün en yetkili organıdır. Güvenlik Konseyi Çin, ABD, İngiltere, Fransa ve Rusya'nın daimi üyesi olduğu ve alınan kararları veto edebildiği on beş üyeli bir yapılanmadır (Evans ve Newnham, 1998:552). 5 daimi üyenin her biri zaman içinde bir şekilde veto hakkını kullanmıştır. Daimi üye, söz konusu karara tam olarak katılmadığı ama bu kararı veto etmek istemediği durumlarda çekimser kalabilir. Böylelikle gerekli 9 olumlu oyun bulunması durumunda karar alınmasına olanak sağlar.

Antlaşma'nın 25. Maddesi gereğince, BM'nin tüm üyeleri Güvenlik Konseyi'nin aldığı kararları kabul edip uygulamak zorundadır. BM'nin diğer organları üye ülkelere ancak tavsiyede bulunurken, Konsey'in tek başına Antlaşma'da belirtildiği üzere üye devletlerin uyması gereken kararları alma yetkisi vardır. Güvenlik Konseyi'nin Antlaşma'da belirlenen görev ve yetkileri aşağıdaki maddeleri içerir:

- BM ilke ve amaçları çerçevesinde uluslararası barış ve güvenliği korumak;
- Silah üretimini düzenleyici önlemler almak;
- Tarafların sorunlarını barışçıl yollardan çözmeleri için görüşmeye davet etmek;
- Uluslararası uyuşmazlıklara yol açabilecek anlaşmazlıkları ve sorunları araştırmak ve bu sorunların ya da maddelerin çözümü için tavsiyede bulunmak;
- Durumun ağırlaşmasını önlemek için ilgili tarafları söz konusu önlemlere uymaya çağırarak;
- Konsey kararlarının etkinliğini arttırmak amacıyla BM üyelerini yaptırım gibi doğrudan şiddet içermeyen Güvenlik Konseyi kararlarına uymaya çağırarak;
- Uluslararası barış ve güvenliği sağlamak ve korumak için güç kullanımına başvurmak ya da onay vermek;
- Yerel anlaşmazlıkların bölgesel düzenlemeler aracılığıyla barışçıl yollarla çözülmesini teşvik etmek ve bu bölgesel düzenlemelerin BM yetkisi dâhilinde kullanılmasını sağlamak;
- Genel Kurul'a Genel Sekreter ataması konusunda tavsiyede bulunmak ve Kurul'la birlikte Uluslararası Adalet Divanı yargıçlarını seçmek;
- Uluslararası Adalet Divanından yasal konularda hukuki rapor talep etmek; BM'ye yeni üye kabulü konusunda Genel Kurul'a tavsiyede bulunmak.

Ekonomik ve Sosyal Konsey, BM ailesi içinde yer alan kuruluşların eş güdüm içerisinde çalışmalarını sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. Konsey'in 3 yıllık süreyle hizmet eden 54 üyesi vardır. Konsey'de oylama salt çoğunluk ilkesine dayanır; her üyenin bir oyu vardır. Ekonomik ve Sosyal Konsey'in görev ve yetkileri şunlardır:

- Uluslararası ekonomik ve sosyal konuları ele almak ve BM'ye üye devletlere siyasi tavsiyelerde bulunacak ana forum niteliğini taşımak;
- Uluslararası ekonomik, sosyal, kültürel, eğitim, sağlık ve ilgili konularda çalışmalar yapmak, rapor hazırlamak ve tavsiyede bulunmak;
- İnsan haklarına ve temel özgürlüklere saygı gösterilmesini sağlamak ve uygulamak;
- Ekonomik, sosyal ve ilgili alanlarda büyük uluslararası konferanslar hazırlamaya ve organize etmeye yardımcı olmak ve bu konferansların koordineli olarak takibini yapmak;

- BM'ye bağılı özel teşkilatların çalışmalarını yine onlara danışarak ve tavsiyede bulunarak ve Genel Kurul'a tavsiyelerde bulunarak koordine etmek.

Vesayet Konseyi, 7 üye devletin yönetimi altına verilen 11 bölgesel yönetimin denetimini sağlamak ve bu bölgelerin kendi özerk yönetimlerini kurmaları ya da bağımsız olmaları için yeterli adımların atılmasını garanti etmek üzere, 1945 yılında, BM Antlaşması'nın ilgili maddesi gereğince kuruldu. Antlaşma, başka bir ülke yönetimi altında bulunan topraklarda yaşayan halkların siyasi, ekonomik, sosyal ve eğitim alanlarındaki ilerlemeleri ile ilgili olarak Yönetim Birimi tarafından hazırlanan raporları inceleme ve görüşme; bölgelerden dilekçe kabul etme ve bölgelerde özel görevleri üstlenme yetkisini Vesayet Konseyine vermiştir.

Söz konusu bölgeler, 1994 yılına kadar, gerek ayrı devletler olarak gerekse de bağımsız komşu devletlere katılarak özerk yönetimlerini kurmuş ya da bağımsızlıklarına kavuşmuştur. Vesayet Konseyi'nin çalışmaları sonucu en son olarak Pasifik Adası Palu bağımsızlığına kavuşmuş ve BM'nin 185. üyesi olarak teşkilata katılmıştır. Görevi biten Vesayet Konseyi'nin üye sayısı şu anda Güvenlik Konseyi'nin 5 daimi üyesine (Çin, Fransa, Rusya Federasyonu, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri) indirilmiş ve gerek görülmesi halinde danışılacak bir yapıya dönüştürülmüştür.

Merkezi Lahey'de olan Uluslararası Adalet Divanı ise, BM'nin başlıca adli organıdır. Devletler arasındaki yasal anlaşmazlıkları çözüme kavuşturur ve BM ve onun özel teşkilatlarına hukuk müşavirliği hizmeti verir. Tüzüğü, BM Antlaşması'nın ayrılmaz bir parçasıdır. Divan, Tüzüğüne taraf olan tüm devletlere -ki BM üyelerinin tamamını kapsar- açıktır. Yalnızca devletler ihtilafı konularında Divan önünde taraf olabilir ve ihtilaflarını sunabilir. Divan, özel şahıs ve kişiler ile uluslararası örgütlere açık değildir. Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi herhangi yasal bir konu hakkında Divan'ın hukuki görüşünü alabilir. BM'nin diğer organları ve özel teşkilatları ancak Genel Kurul'un uygun görmesi durumunda faaliyetleri kapsamındaki yasal konularda Divan'ın hukuki görüşünü alabilir.

Genel Sekreterlik, çeşitli görevlerde çalışan ve Teşkilatın günlük işlerini yürüten uluslararası memurlardan oluşur. BM'nin diğer ana organlarına hizmet eder ve bu organların açıkladığı program ve politikaları uygular. Birimin başı olan Genel Sekreter, Güvenlik Konseyi'nin tavsiyesi üzerine Genel Kurul tarafından 5 yıllık bir süre için atanır. Genel Sekreter seçilen kişi en fazla iki dönem bu görevde bulunabilir. Genel Sekreterliğin görevi BM'nin ele aldığı çeşitli sorunları kapsar. Bu, barış gücü operasyonlarının idaresinden uluslararası anlaşmazlıklarda arabuluculuk yapmaya, ekonomik ve sosyal eğilimleri teftişten insan hakları ve sürdürülebilir kalkınma üzerine çalışmalar hazırlamaya kadar çeşitli görevleri içerir. Genel Sekreterlik personeli ayrıca dünya medyasını BM çalışmaları hakkında bilgilendirir; tüm dünyayı ilgilendiren meseleler hakkında uluslararası konferanslar

düzenler; konuşmaları yorumlar ve belgeleri örgütün resmi dillerine çevirir.

Sekreterliğin normal bütçeye bağlı olarak çalışan yaklaşık 170 ülkeden 7.500 civarında personeli bulunmaktadır. Uluslararası memurlar, üst düzey personel ve Genel Sekreter yürüttükleri çalışmalar için yalnızca BM'ye karşı sorumludur ve herhangi bir hükümet ya da merciden talimat almayacaklarına dair ant içerler. Antlaşma uyarınca, her devlet Genel Sekreter ve personelinin uluslararası Antlaşmada belirtilen sorumluluklarına saygı göstermekle ve onlara tesir edecek tutumlardan kaçınmakla yükümlüdür. BM'nin, merkezi New York'ta bulunmasına rağmen, Addis Ababa, Bangkok, Beyrut, Cenevre, Nairobi, Santiago ve Viyana' da önemli bir varlığı ve tüm dünyada büroları vardır (<http://www.unicankara.org.tr/today/1.html>).

BM Antlaşması'nın birinci maddesinde örgütün amaçları sıralanmıştır. Bunlardan ilki ve en önemlisi ise "uluslararası barış ve güvenliği sağlamak"tır. Aynı Antlaşmanın 2/4. maddesi ile ise uluslararası ilişkilerde kuvvet kullanılması ve kuvvet kullanma tehdidinde bulunulması açıkça yasaklanmaktadır. Fakat kuvvet kullanma yasağının kural dışılıkları da vardır. Bunlar; Meşru Müdafaa, İkinci Dünya Savaşı İtilaf Devletlerine Karşı Kuvvet Kullanılması, BM Kararları Uyarınca Kuvvet Kullanılması, BM Çerçevesinde Özel Askeri Anlaşmalar Yapılana Kadar Beş Büyük Devlete Tanınan Kuvvet Kullanma Yetkisi ve Self-determinasyon İlkesi Gereği Sömürgelerce Kuvvet Kullanılması Sorunu şeklinde sıralanabilir.(Pazarcı, 2000:112-122)Kuvvet kullanımının meşruiyetini bu kadar net bir biçimde ortaya koyan ilk uluslararası belgenin BM Antlaşması olduğu söylenebilir. Zira BM öncesi Briand-Kellogg Paktı, Stimson Doktrini ve Milletler Cemiyeti gibi kimi girişimlerin de esas sorunsalı kuvvet kullanımı olsa da bu girişimleri etkisi sınırlı kalmıştır (Värk, 2013:57,58).

BM, sömürgeciliğin tasfiyesi ve sömürge halklarının bağımsızlık kazanması sürecinde çok önemli bir rol oynamıştır. Ayrıca kurulan yeni devletlerin uluslararası düzeyde tanınması ve yoksulluğun yaygın olduğu bu ülkelerin iktisadî ve sosyal yönden kalkınması için de katkılar sağlamıştır. Yine BM, özellikle konferanslar yoluyla uluslararası hukukun gelişmesi ve daha fazla yaygınlaşması, çevrenin korunması, insan hakları ve kalkınma gibi temel küresel meselelerde öncü bir aktör olmuştur. Uluslararası ilişkilerde iktisadî ve sosyal faktörlerin önemi arttıkça BM Genel Kurulu'nun daha âdil bir uluslararası düzen arayışındaki rolü de artmış, örneğin; Genel Kurul, silahların denetimi ve silahsızlanma konusunda bugüne dek pek çok kararı kabul etmiştir. Ne var ki, bütün bu çabalar küresel nitelikli pek çok devasa sorunun bertaraf edilmesini ya da asgariye indirilmesini mümkün kıl(a)mamıştır (Aral, 2013:14,15).

BM'nin Küresel Güvenliğin Korunmasındaki Rolü

BM'nin küresel barış ve güvenliği koruma noktasındaki en önemli rolü kuvvet kullanma ya da kullanmaya izin verme noktasında ortaya çıkmaktadır.

BM Antlaşması'nın özellikle VII. bölümünde düzenlenen uluslararası barışın ve güvenliğin korunması ve tartışmalı olmakla birlikte Uluslararası Adalet Divanı'nın kararlarına uyulmasını sağlamak amacıyla 94. maddesi çerçevesinde BM organlarının kararları uyarınca kuvvet kullanılması BM Antlaşması'nın hukuka uygun kuvvet kullanılması olarak değerlendirdiği bir durumu oluşturmaktadır (Pazarcı, 2000: 112, 122).

Kuvvet kullanma konusu her ne kadar BM Antlaşması VII. Bölüm'de düzenlenmiş olsa da belki BM'nin yetki ve sorumlulukları konusunda en büyük tartışmalar da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Zira hangi hallerde kuvvet kullanmak meşrudur? Bu kuvvet kullanımını ilgili ülkelerin iç işlerine müdahale midir? Kuvvet kullanımının ölçüsü ne olmalıdır? Kimi devletler BM'yi ulusal çıkarları adına mı kullanmaktadır? gibi çok sayıda soru ortaya çıkmakta ve maalesef bu soruların cevabı üzerinde bir oydaşma sağlanamamaktadır.

Bu sorulardan "kuvvet kullanma" ile "egemen devletlerin iç işleri müdahale edilemez" ilkesinin çatıştığı yönündeki kafa karışıklığı son dönemlerde uluslararası hukuk literatüre dâhil edilmiş olan "insani müdahale" ve "koruma sorumluluğu"¹ (Ntahiraja, 2012: 419, 442) gibi yeni hukuksal tanımlamalarla bir nebze de olsa aşılmıştır. Fakat bu sorular içinde en can alıcısı BM'nin güçlünün gücünü pekiştirmek adına araçsallaştırıldığı noktasında ortaya çıkmaktadır.

Gerçekten de beş daimi üye ve özellikle ABD, BM ve NATO gibi örgütlerle işbirliği yaparak, Irak ve Afganistan örneğinde olduğu gibi, ulusal güvenlik tehditlerini bertaraf etme yoluna gitmektedir. ABD'nin bu yaklaşımı ulusal güvenlik belgelerine de yansımıştır. Örneğin 2010 tarihli ulusal güvenlik strateji belgesinde ABD'nin güç kullanımı gerekli olduğu hallerde BM Güvenlik Konseyi ve NATO seçeneklerini öncelikli olarak göz önünde bulundurması gerektiğinin altı çizilmiştir (Yusoff ve Soltani, 2012: 247). ABD'nin bu örgütleri ulusal çıkarları adına kullandığı artık bilinen bir gerçektir. Kimi zaman uluslararası hukuk adına bir meşrulaştırma aracı, kimi zaman ilgili askeri müdahalenin maliyetinin düşürülmesi ve kimi zaman da bu örgütler çatısı altındaki diğer devletlerin güçlerinden yararlanma adına ABD bu örgütleri kullanmaktadır.

Yalnız kuvvet kullanımını konusunda değil, küresel güvenlik alanındaki hemen her konuda BM'nin aktif bir rol oynadığını görmekteyiz. Bu alanlardan biri "silahsızlanma"dır. Özellikle kitle imha silahları olarak adlandırılan nükleer, biyolojik ve kimyasal silahların yayılmasının önlenmesi BM'nin kuruluşundan itibaren ilgi alanına dâhil ettiği en önemli güvenlik konularından biri olagelmıştır. Silahsızlanma, silahların kontrolü, nükleer silahlanmanın yasaklanması gibi konular bu alanda BM'nin üzerinde durduğu temel başlıklar olmuştur. 1968 yılında nükleer silahların yayılmasını engel-

¹ Koruma sorumluluğu ve bölgesel örgütlerin rolü konusunda bir çalışma için bkz. Ntahiraja 2912: 419-442.

lemeye yönelik NPT Antlaşması'nı hâlihazırda 187 ülke imzalamıştır (Tannenwald, 2004:3,4).

BM'nin uluslararası barış ve güvenliğin korunmasındaki diğer önemli bir "barışı koruma" misyonlarıdır.² Barış Gücü; "BM koruması altında, gerçek veya muhtemel uluslararası çatışmaların veya açıkça uluslararası boyutu bulunan iç çatışmaların denetlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olmak üzere, asker veya sivil uluslararası personelin tarafların muvafakati ile gönderildiği, BM merkezi dışında icra edilen harekâttır" şeklinde tanımlanmaktadır. BM Antlaşması'nda, barış gücü açıkça düzenlenmemiştir. Fakat, BM Antlaşması'nın saldırganlıkla mücadeledeki yetersizlikleri barış gücü kullanılmasına neden olmuştur (Bozkurt, 2003:81).

Barışı koruma operasyonlarının açık hukukî dayanaktan yoksun olmasına rağmen, bu operasyonlara hukukî dayanak bulmak doktrinde zor olmamıştır. Her ne kadar doktrinde görüş birliği olmasa da, BM Antlaşması'nın birçok hükmünün bu operasyonlara hukukî dayanak oluşturduğu ifade edilmiştir. Bazı yazarlara göre, bu operasyonlar hiçbir zorlayıcı karaktere sahip olmadıkları ve ilgilitaların rızasına dayandıkları için, uyumsuzlukların barışçı çözüm yöntemlerinin düzenlendiği BM Antlaşması'nın VI. bölümünden doğmaktadır. Bazıları ise, operasyonların hukukî temellerinin Antlaşmanın VI. bölümü ile VII. bölümü arasında bir yerlerde, hayalî fakat potansiyel olarak var olan "*VI Buçuk Bölümü*" olduğunu ileri sürmüştür. Bu durumun ana nedeni, bu operasyonların, VI. bölümün askerî olmayan işbirliği imkânları ile VII. bölümün zorlama tedbiri niteliğindeki harekâtları arasında bir yerlerde bulunduğu şeklindeki görüştür (Öncü, 2006:32,33).

Mavi Bereliler diye de anılan barış gücü, zamanla BM'nin en çok tanınan faaliyetlerinden biri haline gelmiştir. Günümüzde, yaklaşık 120 ülkeden 110 bin erkek ve kadın personel dünyanın çatışma yaşanan çeşitli bölgelerinde görev yapmaktadır. Barış gücünün bir kısmını askeri personel oluştururken, bir kısmı ise sivillerden müteşekkildir (<http://www.unicankara.org.tr/today/2.html>). BM'nin barışı koruma misyonlarında Soğuk Savaş sonrası dönemde adeta bir patlama yaşandığı görülmektedir. Soğuk Savaş döneminde yaklaşık rakamlarla on bin BM askeri barışı koruma adı altında çeşitli bölgelerde görev almaktaydı. Soğuk Savaş sonrası dönemde ve özellikle doksanlı yılların sonlarına doğru bu rakamın seksen binlere dayandığını görmekteyiz (Thakur, 2006:39,40). Fakat bu yük BM açısından fazladır. Zira, BM'nin ne ekonomik ne de askeri olarak böylesi bir yükün altından kalkması oldukça zordur. Bu nedenle BM, uluslararası barış ve güvenliğin korunması adına diğer uluslararası ve bölgesel örgütlere de yetki verebilmektedir. Özellikle son yıllarda NATO, AB ve Afrika Birliği Örgütü BM yetkiyle barışı koruma misyonları ifa etmişlerdir.³

² BM'nin barışı koruma misyonlarının farklı bir analizi için bkz. Joshi 2013: 362-382.

³ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Gelot 2012; Graham and Felicio 2006; Hultman, Kathman and Shannon 2013: 875-891.

Bu çalışmada BM'nin barışı koruma misyonları aynı adla adlandırılmış olsa da aslında bu konu farklı kavramsallaştırmaları bünyesinde barındırmaktadır. Bu kapsamda BM; Barışı kurma ve önleyici önlemler, barışı koruma, barışı zorlama, barışı inşa etme gibi çok çeşitli misyonlar üstlenmektedir. Bunların yanı sıra uluslararası barış ve güvenliğin korunması adına; kadın ve çocuklar başta olmak üzere sivillerin korunması, kara mayınlarının temizlenmesi, seçimlerin demokratik usullerle yapılması, terörizmle mücadele, uyuşturucu ticaretiyle mücadele ve sınır aşan organize suçlarla mücadele gibi tematik konularda da faaliyetler yürütmektedir (<http://www.un.org/en/peace/>).

Fakat kuvvet kullanma, yaptırımlar, barışı koruma gibi tüm girişimlerden önce küresel barış ve güvenliğin korunması adına BM'nin en temel sorumluluk alanlarından biri bu sorunları masa başında çözmek, diğer bir anlatımla uyuşmazlıkları barışçıl yollarla çözmektir. BM, bu konuda öncelikli olarak önleyici diplomasi olarak adlandırılan girişimlerde bulunabilir. BM'nin bu konudaki yetki ve sorumlulukları Uyuşmazlıkların Barışçı Yollarla Çözümü başlığı taşıyan BM Antlaşması VI. Bölüm ile düzenlenmiştir. Bu bölümün en öne çıkan yönü ise Güvenlik Konseyi'ne bu konuda geniş yetkiler verilmiş olmasıdır.

BM'nin küresel güvenlik alanındaki bir diğer önemli rolü ise uluslararası hukuk kurallarının gelişmesine yaptığı katkıdır. Askeri konularda uluslararası güvenliğin gelişimine katkısı tartışmaya açık olmakla beraber, özellikle sağlık, çevre, eğitim, insani hukuk, insan hakları gibi alanlarda küresel barış ve güvenliğin uluslararası antlaşmalar ve normlarla belirli bir çerçeve içine alınması noktasında şu an dünyadaki en önemli mekanizma olduğu aşikârdır. Yeterli olmamasına rağmen yine de uluslararası hukuk kurallarının evrensel değerler olarak tüm aktörler tarafından benimsenmesi şu an için BM'nin tekelinde denilebilir. Örgütün ana organları ve uzmanlık kuruluşları uluslararası hukuk kurallarını geliştirebilecek güçtedir (Scott, 2004: 37). Fakat buna rağmen örgütün bu gücünü daha verimli kullanabileceği açıktır. Bunun önünü açabilmesinin ise diğer devletlerin BM'nin güçlülerin örgütü olduğu anlayışının değiştirilmesiyle mümkündür.

Güvenliğin Yeniden Düşünülme Sürecinde BM'nin Güvenlik Algılanmasında Yaşanan Değişim

Soğuk Savaş'ın bitmesi yalnız realist paradigmanın çöküşüne değil, buna paralel olarak realist teorik çerçeve içinde bilimsel faaliyetlerin yürütüldüğü geleneksel güvenlik anlayışını da dönüşmesine de sebebiyet vermiştir. Barry Buzan başta olmak üzere, Kopenhag Okulu bünyesinde çalışmalarını sürdüren akademisyen tarafından güvenlik derinleştirilmeye ve genişletilmeye çalışılmış ve bu süreç yeni güvenlik anlayışı olarak adlandırılmıştır. Bu bağlamda askeri güvenlik odaklı ve devlet merkezli bir bakış açısına sahip geleneksel güvenlik anlayışının artık işlevselliğini ve açıklayıcılığını yitirdiği kanaatine varılmıştır. Yeni güvenlik anlayışıyla insan ya da birey

güvenliği, gıda güvenliği, sağlık güvenliği, demografik güvenlik, çevre güvenliği, enerji güvenliği, ekonomi güvenliği, siber güvenlik gibi yeni alanlar güvenlik çalışmaları içine dâhil edilmiştir.

BM'nin de güvenliği yeniden düşünme süreciyle birlikte askeri güvenlik merkezli bakış açısından kurtulduğu görülmektedir. BM bu anlayış değişimiyle beraber insan ya da birey güvenliği, gıda güvenliği, sağlık güvenliği, demografik güvenlik, çevre güvenliği gibi güvenliği yeniden düşünme süreciyle birlikte güvenlik alanına eklenmiş olan yeni alanlarda oldukça önemli roller oynamaya başlamıştır. Ana organların yanı sıra özellikle BM'ye bağlı uzmanlık kuruluşlarının bu güvenlik alanlarındaki sorunları minimize etmek adına oldukça aktif bir rol oynadığı söylenebilir. Askeri güvenlik noktasında başarısı tartışmaya açık olan örgüt, insani konularda ve askeri olmayan güvenlik alanlarında bu açığını kapatmaya gayret etmektedir.

İçinde yaşadığımız 21. yüzyılda bir taraftan küresel olarak hayat standartları yükselirken diğer taraftan da ülkeler arasındaki ve ülkelerin kendi içindeki sosyal grupların refah seviyeleri arasındaki fark, istisnalar bir yana açılmaya devam etmektedir. Gerçekten de yaşadığımız dünyadaki bunca refah artışına, uluslararası kuruma, sivil toplum örgütüne ve sıklıkla dillendirilen demokrasi ve adalet söylemlerine rağmen bugün de insanlık devasa sorunlarla karşı karşıyadır. Her şeyden önce yoksulluk ve işsizlik küresel bir sorun olarak büyümeye devam etmektedir. Dünya nüfusunun en zengin yüzde 20'si, küresel gelirin dörtte üçünü elde ederken, en yoksul yüzde 40'ı küresel gelirin sadece yirmide birine sahiptir. Gelişmekte olan ülkelerde her üç çocuktan birisi uygun bir barınaktan, her beş çocuktan birisi temiz sudan, her yedi çocuktan birisi ise sağlık hizmetlerinden yoksundur. Dünyada 1,6 milyar insan elektrikten mahrum yaşamaktadır. Yoksulluk nedeniyle her gün yerküre üzerinde 22 bin çocuk hayatını kaybetmektedir. Bugün gelinen noktada pek çok yoksul ülke dış borçlarını ödeyemez hâle gelmiştir. Dünyadaki yapısal şiddetin en önemli nedeni yoksulluk, adaletsizlik ve sosyoekonomik sorunlardır. O halde devletlerin yoksullukla mücadelelerine ve sosyal adaleti sağlama çabalarına BM'nin sağlayacağı destek, aynı zamanda uluslararası düzeydeki insani güvenlik için hayati önem taşımaktadır. Nitekim BM Antlaşması'nın 55. maddesine göre, BM'nin görevlerinden birisi de tüm dünyada "daha yüksek bir hayat standardı, tam istihdam ve iktisadî ve sosyal ilerleme ve kalkınma koşulları" sağlamaktır. O halde BM'nin mevcut durumun sürdürülebilir olmadığını görerek bu sorunların üzerine cesaretle gitmesi gerekmektedir (Aral, 2013:15).

İnsani güvenlik alanının yanı sıra çevre güvenliği konusunda da BM'nin oldukça aktif olduğu söylenebilir. Aslında Soğuk Savaş döneminde de örgüt, çevre konusunda duyarlıydı. Lakin, çevrenin güvenlik alanı içine dâhil edilmesi yeni bir gelişmedir. Zira BM Güvenlik Konseyi, Temmuz 2011'de küresel iklim değişikliğini uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden bir olgu olarak tanımlanmıştır (Stripple, 2012:181). Fakat çevresel tehditlerin temel

kaynağı olarak görülen ABD ve Çin'in Güvenlik Konseyi daimi üyesi olması böylesi tanımlamaların kâğıt üstünde kalmasına sebebiyet vermektedir.

Sağlık Güvenliği de BM'nin son yıllarda üzerinde önemle durduğu bir güvenlik alanıdır. Özellikle savaş çatışma esnasında ve sonrasında ortaya çıkan insani krizlerin sağlık boyutu oldukça önemlidir. Zira, ilgili halkların gerekli ilaç ve tıbbi destekten yoksunluğu çok sayıda ölüme sebebiyet verebilmektedir.⁴ BM, bu konuda oldukça duyarlı davranmakta ve Kızılhaç gibi diğer örgütlerle işbirliği yaparak bu olumsuzlukları gidermeye gayret etmektedir. Bunun yanı sıra yalnızca çatışmalar söz konusu olduğunda değil, doğal felaketler sonucu ve/veya yoksulluk nedeniyle ortaya çıkan sağlık güvenliğine yönelik tehditler de BM'nin üzerinde önemle durduğu bir konudur.

BM, uzayın barışçıl amaçlarla kullanılmasını ve uzayda gerçekleştirilen faaliyetlerden bütün ulusların eşit bir şekilde faydalanmasını sağlamak için de çalışmalar yürütmektedir. Uzayın barışçıl amaçlarla kullanılmasıyla ilgili bu kaygı, ilk insan yapımı uydu olan Sputnik uydusunun 1957 yılında Sovyetler Birliği tarafından uzaya fırlatılmasıyla başladı ve uzay teknolojisi alanındaki ilerlemelerle devam etti. BM, uluslararası uzay hukukunu geliştirip uzay bilimi ve teknolojisi alanlarında uluslararası işbirliğini güçlendirerek bu konuda önemli bir rol oynamıştır. Bu alandaki en önemli hükümetlerarası organ BM Uzayın Barışçıl Amaçlarla Kullanımı Komitesi'dir. Bu komite, uzayın barışçıl kullanımı konusunda uluslararası işbirliğinin kapsamını gözden geçirir, bu konuda değişik programlar tasarlar, BM'yi teknik işbirliği konusunda yönlendirir, araştırmaları ve bilgi yayılmasını teşvik eder ve uluslararası uzay hukukunun geliştirilmesine katkıda bulunur. BM Genel Kurulu tarafından 1959 yılında kurulan bu komitede 65 üye devlet bulunur (<http://www.unicankara.org.tr/today/2.html>). Günümüzde uzay konusundaki rekabet göz önünde bulundurulursa, ilerleyen yıllarda uzay tabanlı teknoloji yarışın kızışacağı ve bunun bir takım küresel güvenlik tehdidine kapı açacağı söylenebilir.

Özetle BM, güvenliğin yeniden düşünülme süreciyle ortaya çıkan yeni güvenlik alanlarının hepsinde faaliyetler yürütmekte ve çevreden siber alana, uzaydan doğal kaynakların güvenliğine kadar hemen her çeşit tehditle mücadele etmektedir. Fakat, çalışmada daha önce de zikredildiği gibi tüm bu faaliyetler örgütün büyük devletlerin gölgesinde faaliyetlerini yürütmekte olduğu gerçeğini değiştirmemektedir.

Karadeniz Havzası ve BM'nin Çevre Güvenliği Bağlamındaki Faaliyetleri

Karadeniz coğrafi olarak değişik kaynaklarda farklı şekillerde ifade edilmektedir. "Karadeniz", "Karadeniz Bölgesi", "Karadeniz Havzası", "Genişle-

⁴ BM'nin insani krizlerin sağlık güvenliğine dönük olumsuzluklarını bertaraf etmeye yönelik girişimleri hakkında kapsamlı bir çalışma için bkz. Leaning, Briggs and Chen 1999.

tilmiş Karadeniz Bölgesi" ifadeleri farklı çalışmalarda farklı ülkeler dâhil edilerek kullanılmıştır. "Karadeniz", doğuda Kafkasya, batıda Güneybatı Avrupa, güneyde Anadolu ve kuzeyde Doğu Avrupa karaları arasında doğu-batı doğrultusunda uzanan büyük iç deniz olarak tanımlanmakta, "Karadeniz Havzası" ise, Tuna, Don, Dinyeper nehirlerinin üzerinden geçerek Karadeniz'e boşaldığı, Balkanlar, Doğu Avrupa, Anadolu ve Kafkasları içine alan bölge olarak ifade edilmektedir. Karadeniz Havzası; Orta Avrupa'dan Ural Dağları'na kadar, Karadeniz'e dökülen nehirlerin birbiriyle irtibatlandığı 23 ülkeyi kapsamaktadır. "Karadeniz Bölgesi"; dar anlamıyla Karadeniz'e kıyıdaş devletleri (Türkiye, Gürcistan, Rusya Federasyonu, Ukrayna, Romanya ve Bulgaristan), geniş anlamıyla ise (Genişletilmiş Karadeniz Bölgesi); Karadeniz'e kıyıdaş devletlerin yanı sıra Moldova ve Güney Kafkasya'daki devletlerin (Azerbaycan ve Ermenistan) de dâhil edildiği bir bölge olarak karşımıza çıkmaktadır (Aşık, 2010:36).

1986 yılında meydana gelen Çernobil nükleer kazası ile birlikte Karadeniz havzasına yönelik çevresel güvenlik tehditlerinin gün yüzünü çıktığı söylenebilir. Bu kazadan sonra dönemin SSCB Başkanı Gorbaçov, 1987 yılında, ekolojik güvenliği perestroika politikasına dahil etmek zorunda kalmıştır. SSCB'nin çöküşünden sonra uluslararası toplumun dikkatleri Karadeniz havzası üzerinde yoğunlaşmıştır. Bölgeye ilişkin enerji güvenliği, ekonomik gelişme ve çevre güvenliği gibi konular bir arada değerlendirilmiştir (Üstün, 2012:179). Özellikle BM'nin Karadeniz'in çevresel güvenliği konusunda en aktif rol oynayan uluslararası aktör olduğu söylenebilir.

BM'nin Karadeniz havzasıyla güvenlik bağlamındaki en önemli ilişkisi çevre güvenliği noktasında ortaya çıkmaktadır. BM Çevre Programı'nın 1972 Stocholm Konferansı ile şekillenmesinin ardından, 1974 yılında BM Bölgesel Denizler Programı başlatılmıştır. Günümüzde 143 ülke ve 13 bölgesel denizin yer aldığı programda Karadeniz de yer almaktadır (<http://www.unep.org/regionalseas/about/>). BM Bölgesel Denizler Programı'na göre Karadeniz, çevre güvenliği kapsamında dünyada en fazla tehdit algılanan denizlerden biridir. Özellikle son yıllarda Karadeniz'in büyük bir kirlenme ile karşı karşıya olduğu ve neredeyse dünyanın kirlilik bakımından en yoğun bir biçimde alarm veren denizi olduğu tespit edilmiştir. Özellikle biyolojik çeşitliliğin azalmasının ve ekosistem güvenliğinin tehdit altında olmasının Karadeniz'de oldukça önemli sorunlar olarak öne çıktığı belirtilmektedir (<http://www.unep.org/regionalseas/programmes/nonunep/blacksea/default.asp>).

BM Bölgesel Denizler Programı kapsamında 1992 yılında Karadeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunması Konvansiyonu imzalanmıştır. 1993 yılında ise Karadeniz Çevre Programı kabul edilmiştir. 1996 yılına gelindiğinde ise Karadeniz'in Rehabilitasyonu ve Korunması ve Stratejik Eylem Planı kabul edilmiştir. Bu kapsamda özellikle Karadeniz bölgesinde sürdürülebilir bir kalkınma hedeflenmiştir. Stratejik Eylem Planı en son 2009 yılında revize

edilmiş ve kıyıdaş devletler tarafından onaylanmıştır (<http://www.unep.org/regionalseas/programmes/nonunep/blacksea/default.asp>).

Çevre güvenliği söz konusu olduğunda uluslararası arenada en etkili aktörün BM olduğu bir gerçektir. Ne var ki söz konusu Karadeniz havzası olduğunda örgütün pek de sonuç alıcı strateji ve planlar uygulamaya koyamadığı görülmektedir. Zira, Karadeniz havzası denince büyük güçlerin aklına ilk gelen konu “enerji nakil hatlarıdır.” Bu nedenle bölgede çevre güvenliğine yönelik tehditlerin enerji güvenliği bağlamında ortaya çıkan jeopolitik ve jeostratejik önceliklerin gerisinde kaldığı söylenebilir. Büyük güçlerin etkisi altında kalan BM’nin Karadeniz’in güvenliği noktasında da yine büyük güçlerin etkisiyle harekete geçmesi beklenebilir. Çevre güvenliği söz konusu olduğunda Kyoto Protokolü gibi önemli uluslararası andlaşmalara bile taraf olmayan ABD, Çin ve Rusya gibi devletlerin ise bu konuda ne kadar istekli olacakları ise oldukça şüphelidir. Bu devletler arasında Karadeniz’in çevresel sorunlarıyla en ilgili olması gerekeni ise Rusya’dır. Rusya’nın hem bölgesel hem de ülkesel güvenliği kapsamında Karadeniz’in çevresel sorunlarını daha dikkatli değerlendirmesi ve bu konuda BM başta olmak üzere uluslararası ve bölgesel örgütleri harekete geçirmesi gerekmektedir.

Sonuç Yerine

BM, günümüzde küresel barış ve güvenliğin korunması konusunda en kapsayıcı ve en etkin uluslararası yapılanmadır. Çalışmada da değinildiği gibi örgüt bugün yalnız askeri tehditlerle değil yeni güvenlik alanlarında zikredilen diğer tehditlerle de mücadele etmektedir. Çevre güvenliği, sağlık güvenliği, gıda güvenliği, birey güvenliği, enerji güvenliği, doğal kaynakların güvenliği, demografi güvenliği gibi alanlarda örgüt, özellikle uzmanlık kuruluşları aracılığıyla oldukça ciddi çalışmalar yapmaktadır. Bunun yanı sıra kuvvet kullanma imkânı nedeniyle de geleneksel askeri tehditler söz konusu olduğunda tüm dünya gözlerini BM’ye çevirmektedir.

Fakat BM’nin küresel güvenliği ne kadar koruyabildiği noktasında çok ciddi tartışmalar vardır. Bu tartışmaların en önemli sebebi, örgütün veto hakkına sahip beş büyük devletinden kaynaklanmaktadır. Zira, tarihsel süreçten çok net okunabildiği gibi Güvenlik Konseyi’nin daimi üyeleri ulusal menfaatlerine aykırı gördükleri her durumda veto kartını kullanmakta ve örgütün işleyişini sekteye uğratmaktadır. Özellikle son yıllarda ABD’nin terörizmle mücadele ve kitle imha silahlarının yayılmasını engellenme gibi gerekçelerle BM kararlarıyla askeri müdahalelerde bulunması da diğer devletlerin örgütün ne kadar güvenilir olduğunu sorgulamalarını beraberinde getirmektedir.

Böylesi gerçekler BM’nin güvenilirliğini temelden sarsmakta ve her geçen gün dünyanın farklı bölgelerinden itirazlar yükselmektedir. Bu bağlamda genel olarak BM’nin reforme edilmesinden, Güvenlik Konseyi üyelik sisteminin değiştirilmesine ve mevcut daimi üyelere yenilerinin eklenmesi gerektiğine kadar pek çok konuda BM’nin geleceği tartışılmaktadır. Türkiye

de son dönemlerde sesini yükselten ülkelerden biridir ve “dünya beşten büyüktür” söylemiyle bu tepkisini ortaya koymaktadır. Fakat görünür gelecekte örgütün yapısal bir değişime gitmesi zor görünmektedir. Zira, Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesi de böylesi bir değişime direnmektedir. Ancak 11 Eylül gibi sarsıcı ve koşullarda köklü değişimi gerektiren bir tehdit tüm dünyayı tehdit eder hale gelirse böylesi bir yapısal değişimin önü açılabilir. Söz konusu Karadeniz havzasının çevresel güvenliği olduğunda yine benzer bir durumla karşılaşmakta ve BM'nin bölgenin çevresel tehditlerle mücadelesi noktasında neden bu kadar geri planda kaldığı akılları karıştırmaktadır. Zira, Türkiye'yi de oldukça yakından ilgilendiren Karadeniz havzasında yaşanabilecek çevresel tehditlerin geri dönülemez sonuçları olacaktır. İstanbul ve Çanakkale Boğazları ile Marmara Denizi'nin Karadeniz'den gelebilecek çevresel tehditlerden etkilenmesi Türkiye'yi oldukça zor bir konuma sokabilir. Bu nedenle Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü ve BLACKSEAFORCE başta olmak üzere bölgesel yapılanmaların BM ile entegrasyonu artırılmalıdır. Bunun yanı sıra kıyıdaş ülkelerin bu konudaki duyarlılıklarını arttıracak faaliyetler yürütülmelidir. Ayrıca Rusya, BM Güvenlik Konseyi'ndeki gücünü kullanarak, BM'nin Karadeniz'in çevresel güvenliğini korumak adına daha etkin bir şekilde kullanması noktasında daha aktif politikalar yürütülmelidir.

KAYNAKÇA

- AGUS Yusoff - Mohammad and Fakhreddin Soltani (2012). “Negative-positive Security and the United States”, *Asian Social Science*, 8(15): 244-249.
- ARAL Berdal (2013). “BM ve Uluslararası Eşitsizlik”, *SETA Analiz*, 72. http://file.setav.org/Files/Pdf/20130920161924_birlesmis-milletler-ve-uluslararasi-esitsizlik.pdf (Erişim Tarihi: 14-02-2015)
- AŞIK Ahmet (2010), “Karadeniz Bölgesi'ndeki Değişimin Analizi”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 12 (1):33-56.
- BOZKURT Enver (2003). *BM Sisteminde Kuvvet Kullanımı*, Ankara: Nobel.
- EVANS Graham - Jeffrey Newnham (1998). *The Penguin Dictionary of International Relations*, London: Penguin Books.
- GELOT Linnea (2012). Legitimacy, *Peace Operations and Global-Regional Security -The African Union-United Nations Partnership in Darfur*, New York: Routledge.
- GRAHAM Kennedy - Tania Felicio (2006). *Regional Security and Global Governance*, Brussels: Brussels University Press.
- GRIFFITHS Martin - Terry O'Callaghan (2003). *International Relations -The Key Concepts-*, London: Routledge.
- HULTMAN Lisa - Jacob Kathman and Megan Shannon (2013). “United Nations Peacekeeping and Civilian Protection in Civil War”, *American Journal of Political Science*, 57 (4):875-891.

- JOSHI Madhav, "United Nations Peacekeeping, Democratic Process, and the Durability of Peace after Civil Wars", *International Studies Perspectives*, Vol.14, 2013, s.362-382.
- LEANING Jennifer - Susan M. Briggs and Lincoln C. Chen (1999). *Humanitarian Crises -The Medical and Public Health Response-*, Harvard University Press, Massachusetts.
- SCOTT Shirley V. (2004). *International Law in World Politics*, Colorado: Lynne Rienner Publishers.
- NTAHIRAJA Bernard (2012). "The Global and the Regional in the Responsibility to Protect: Where Dose Authority Lie", *The Journal Jurisprudence*, 15 (1):419-442.
- ÖNCÜ Mehmet (2006), "Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Operasyonlarının Hukukî Temelleri", *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 2 (6):31-57.
- PAZARCI Hüseyin (2000). *Uluslararası Hukuk Dersleri IV*, Ankara: Turhan.
- STRIPPLE Johannes (2012), "The Subject of Security in a Warming World", *Brown Journal of World Affairs*, 18 (2):181-194.
- TANNENWALD Nina (2004), "The UN and Debates Over Weapons of Mass Destruction", Richard M. Price and Mark W. Zacker (Ed.), *The United Nations and Global Security*, New York: Palgrave Macmillan, 3-21.
- THAKUR Ramesh (2006), *The United Nations, Peace and Security: From Collective Security to the Responsibility to Protect*, UK: Cambridge University Press.
- ÜSTÜN Çiğdem (2012), "Turkey between Environmental Protection and Energy Security: A Regional Perspective", *Insight Turkey*, 14 (2):177-192.
- VARCK René (2013), "The Legal Framework of the Use of Armed Force Revisited", *Baltic Security & Defence Review*, 15 (1):56-94.
- <http://www.un.org/en/aboutun/structure/index.shtml> (02-04-2015)
- <http://www.un.org/en/aboutun/history/> (03-03-2015)
- <http://www.un.org/en/peace/> (03-04-2015)
- <http://www.unep.org/regionalseas/about/> (23-04-2015)
- <http://www.unep.org/regionalseas/programmes/nonunep/blacksea/default.asp> (23-04-2015)
- <http://www.unicankara.org.tr/today/1.html> (21-03-2015)
- <http://www.unicankara.org.tr/today/2.html> (18-03-2015)